

EGYETEMI
KÖNYVTÁRAK
MAGYARORSZÁGON

szakolvasóterem, valamint 15 fő befogadására alkalmas folyóiratolvasó-terem áll a látogatók rendelkezésére, a kölcsönözhető művek helyben használata, tájékoztatás a könyvtárról és a könyvtári gyűjteményről, tájékoztatás a nemzeti és a nemzetközi könyvtári rendszerről, az Országos Dokumentumellátó Rendszer kijelölt szolgáltató könyvtáraként kölcsönzés más könyvtárak számára az Egyetemi Könyvtár gyűjteményéből.

2. Kiegészítő szolgáltatások

Kölcsönzés a könyvtár e célra kijelölt dokumentumainak köréből, bel- és külföldi könyvtárközi kölcsönzés, védett különgyűjtemények használata, gyorsmásolat-szolgáltatás, digitális formátumú dokumentumok nyomtatása, irodalomkutatás végzése egyedi igények alapján, kiállítások szervezése, a könyvtár épületének bemutatása és a kiállítások látogatása többnyelvű – magyar, német, angol, olasz, francia, spanyol, orosz, lengyel – vezetéssel.

3. Digitális szolgáltatások

A könyvtár állományában lévő CD-ROM-ok, az interneten keresztül, előfizetéssel, országos licenc keretében elérhető adatbázisok, a magyar felsőoktatási és kutatási hálózat rendelkezésére bocsátott információs források, más könyvtárak online katalógusai, a virtuális segédkönyvtár az Elektronikus Információs szolgáltatás (EISZ) Kabinetben vehetők igénybe. E szolgáltatások használhatók a könyvtár általános olvasótermében, a folyóiratolvasó-teremben és a tájékoztató szolgálatban. Összesen 20 CD-ROM-ot és 78 különféle adatbázist szolgáltat a könyvtár. Az EISZ Kabinetben segítséget adunk az adatbázisok és a virtuális gyűjtemények használatának elsajátításához. A tanulmányok és a kutatások elvégzéséhez szükséges, az EISZ Kabinetben készített dokumentumok kinyomtathatók. A könyvtár előzetes megrendelés alapján, gyűjtőkörébe tartozó szakterületekről internetes témafigyélést végez és bibliográfiát készít; az EISZ szolgáltatás keretében; az Országos Online Tájékoztatás számára referenz-szolgáltatást nyújt, valamint virtuális könyvtárhasználati tanfolyamot és távoktatást szervez az Egyetemi Könyvtár regisztrált és internetes felhasználói számára. Az ELTE a Miskolci és a Semmelweis Egyetemekkel együtt a Dynix cég Horizon integrált rendszerét használja, amelyet folyamatosan korszerűsít. Rendelkezik a CD-ROM-ok hálózaton keresztüli elérését biztosító szoftverrel. A közös online katalógusban 2003 végén több mint 186 000 bibliográfiai és 250 000 példány rekord található.

Az ELTE 1707 külföldi folyóiratot rendel évente, több mint 230 millió Ft értékben. Ennek fedezetét részben központi egyetemi forrásból, részben a karok költségvetéséből biztosítjuk. Az Egyetemi Könyvtár saját folyóirat állománya is különleges értékű. Számos periodikát őriz a 18. és 19. századból, amelyek csak itt találhatók meg. Beszerzett folyóirat címeink száma 2003-ban 584 darab.

2003-ban újítottuk meg könyvtári honlapunkat bővebb tartalommal és igényesebb megjelenéssel, amelyen a legfontosabb információk angol és német nyelven is elérhetők.

Külo ngyűjtemények, történeti értékek

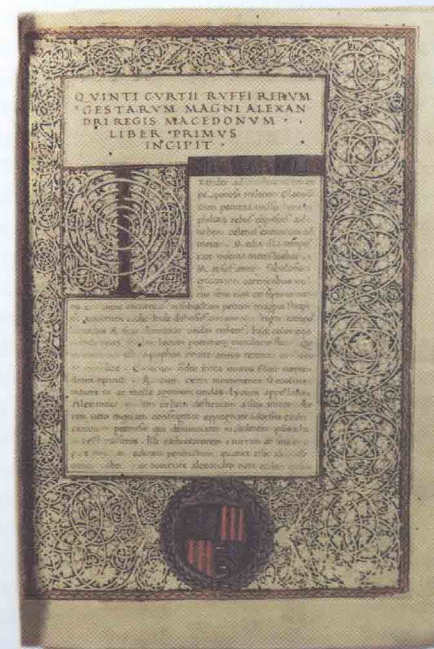
KÉZIRAT- ÉS RITKASÁGTÁR

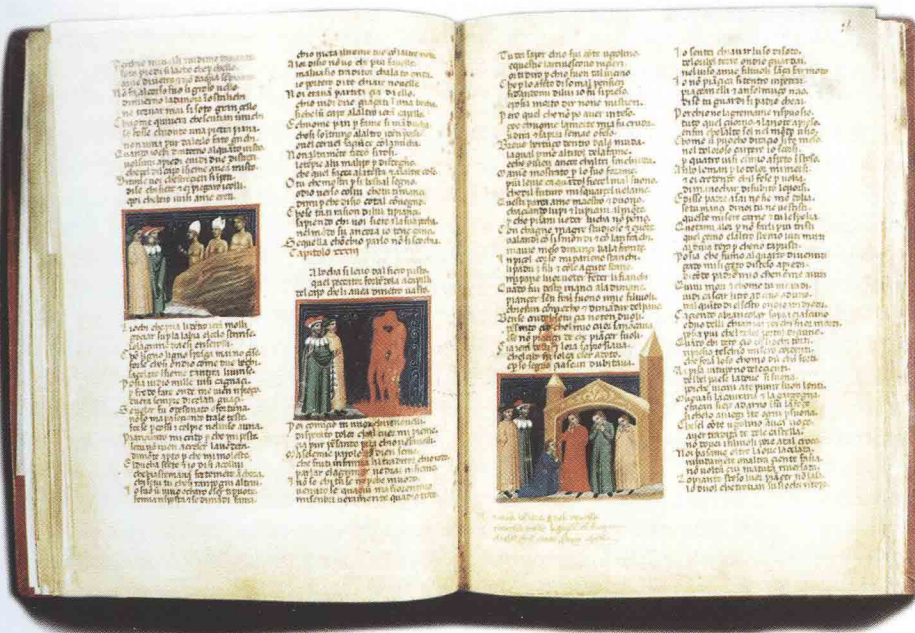
A Budapesti Egyetemi Könyvtár Kézirat- és Ritkaságtára az ország egyik leggazdagabb és legrégebb történeti, művelődés- és irodalomtörténeti forrásgyűjteménye. Az itt őrzött forrásanyag minél teljesebb feltárása, a kutatás feltételeinek biztosítása és fejlesztése nemcsak elsőrendű tudományos, hanem nemzeti érdek. A gyűjtemény alapvető feladata a felbecsülhetetlen értékű forrásanyag biztonságos megőrzése, kiegészítése, a sérült dokumentumok restauráltatása és a források megfelelő színvonalú hozzáférhetővé tétele.

A tár állománya nagyon sokrétű, s számos eltérő jellegű, kisebb-nagyobb gyűjteményből tevődik össze. A könyvtár főállományától elkülönített különgyűjtemények létrehozásának és az alapállománytól független, analitikus feltárásának igénye a 19. század közepétől követhető nyomon. A katalogizálási munkák fontosságát az új gyarapodások jelentős mennyisége is alátámasztotta. A 19. század végi szervezett ritkaságtári gyarapodások közül kiemelkedik Szilágyi Sándor hagyatékának megszerzése (1899). Az anyagot a kultuszminisztérium vásárolta meg, és adta át a könyvtárnak. A hagyaték nagyobbik, kéziratosa része a kéziratár magyar történelmi anyagát, ezen belül elsősorban a török kori és az erdélyi forrásgyűjtést gazdagította. Pauler Tivadar ország- és megyegyűlésekre vonatkozó kéziratosa hagyatéka, valamint Arany János Arisztophanész-fordításainak kéziratosa (az író özvegyének ajándékaként) szintén ekkor kerültek a kéziratárba.

A kéziratár összesen 168, ezen belül 132 latin, 13 arab, török, kopt és perzsa, 11 szláv, 8 magyar, 6 német, valamint 4-4 görög és olasz nyelvű kódexet őriz. A kódexgyűjtemény származása szerint két csoportból áll. A nagyobbik rész a felosztott magyarországi szerzetesrendek könyvtáraiból vagy ajándékként került az Egyetemi Könyvtárba. A kisebbik részt, harmincöt kódexet II. Abdul Hamid török szultán 1877-ben mint korvinákat ajándékozta a budapesti egyetemistáknak. E kódexek közül tizenkettő bizonyult korvinának. A többi törökországi ajándékkódex közül Albucasis Alsaragus Chirurgiája (Gerardus Cremonensis 1280 körül készített latin fordításában), valamint Dante Divina Comediájának 1345 körül készült, kilencvennél több miniatúrával díszített kézírata emelhető ki.

A kódexeken kívül a kéziratár háromszáz latin nyelvű középkori kódex-töredéket őriz. Az 1954-ben elkezdődött kéziratári újrendezés során Mezey

László talált egy, a 8–9. század fordulóján készült Beda Venerabilis-törédket (Vita rhytmica Cuthberti). Ez egyben az Egyetemi Könyvtár egyik legkorábbi kézírata, amely ösztönzője lett a kódextörédek-gyűjtemény összeállításának.

A kódexek mellett a kézírattár három alagyűjteményét a Diplomata autographa (Dipl. Aut.), a Litterae et epistolae originales (LEO) és a szakrendbe sorolt kéziratok alkotják. Az előbbieken számos Mohács előtti eredeti oklevél található. Az utóbbit régebben a „könyvszerűen tárolt kéziratok szakrendes gyűjteményének” nevezték.

Hevenesi Gábor (1656–1715), Kaprinai István (1714–1786) és Pray György (1723–1801) jezsuita történészek kézíratos forrásgyűjteményei egyaránt tartalmaznak eredeti okleveleket és másolatokat. Ezek a forrásgyűjtés sorozatok a 18. század végén és a 19. század elején, különböző úton jutottak a könyvtárba. Hevenesi Kollonich Lipót érsek megbízásából állította össze gyűjteményét. A kollektió a jezsuita rend feloszlása előtt, 1768-ban Nagyszombatból a pozsonyi Magyar Kamarához került. Kaprinai István forrásgyűjtése a gyűjtő halála után ugyancsak a Magyar Kamarához került. Később ez lett a Litterae et epistolae originales gyűjtemény alapja. Pray György gyűjteményét évi kegydíj ellenében, 1784-ben adta át a könyvtárnak.

A kollektciók számos egyedi történeti dokumentumot tartalmaznak. A három gyűjtemény összterjedelme mintegy tizenöt folyóméter. Forrásértékük a magyar történelem, művelődéstörténet kutatásában felbecsülhetetlen. A Hevenesi- és a Kaprinai-gyűjtemény jelentősége az újkor történetére nézve kiemelkedő. Az anyagnak csak kis része jelent meg nyomtatásban, a régebbi korok anyagát Fejér György adta ki a Codex Diplomaticus-sorozatban.

A céhlevelek gyűjteménye (Litterae Coehales) elsősorban a magyar gazdaságtörténet kutatásában jelentős. A magyar kormányzervek a céhrendszer megreformálásának terveihez 1848 előtt bekérték a céhleveleket és azok másolatait. Az összegyűjtött anyagot a Helytartótanács elküldte a bécsi Kancelláriához, majd 1887-ben visszakapta. Egyik részét a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában, másik részét az Egyetemi Könyvtárban helyezték el. A múzeumban őrzött céhlevelek később a Magyar Országos Levéltárba kerültek, ahol 1945-ben elégték. Így az Egyetemi Könyvtárban megmaradt rész az ország egyetlen nagyobb, történeti múltú céhlevél gyűjteménye, amely mintegy 850 tételt tartalmaz. Az Egyetemi Könyvtár Ritkaságtára több, országos jelentőségű, régi nyomtatványokból álló gyűjteményt őriz. A ritkaságtárban található az ország harmadik legjelentősebb ősnymtatvány-gyűjteménye (Incunabula): több mint 1040 bibliográfiai egység, mintegy 1150 kötetben. Ez a gyűjtemény a könyvtár történetének kezdetétől folyamatosan gyarapodott. Az egyetem alapítása előtti időből összesen huszonhat ősnymtatvány származik. Ebből hat kötet már az 1632-es katalógus készítése előtt a könyvtárban volt. A jezsuita rend feloszlása után a nagyszombati könyvtárban őrzött ősnymtatványok 223 további kötettel bővültek az egykori rendházakból. Az 1780-as évek elején a könyvtárnak összesen mintegy 350 ősnymtatványa lehetett. Ez a II. József-féle feloszlások után további 300 kötettel bővült. A reneszánsz könyvkultúrát képviselő ősnymtatványok közül kiemelhető IX. Gergely pápa Decretalis 1479-es velencei kiadásának gazdagon illuminált példánya, amely Váradi Péter kalocsai érseké volt. A magyarországi későgótikus könyvkötészetet képviseli például Augustinus Opusculája 1483-as velencei kiadásának az a példánya, amelyet a lövöldi karthauzi kolostorban kötöttek be 1486-ban. A Missale Strigoniense 1493-a és a 1503-as velencei kiadásainak egy-egy példánya a budai kőtések különböző típusát képviseli.

Az ősnymtatvány-gyűjteményben országos unikum példány többek között Laudivius XV. század második felében írt Szent Jeromos-életrajza, amely a helyhez pontosan nem köthető második magyarországi ősnymdában készült, 1478–1479 körül.

A Régi Magyar Könyvtár (RMK) gyűjteménynek a ritkaságtárban három sorozata van mintegy 63 folyóméter terjedelemben. Az RMK I. hozzávetőlegesen 500, az RMK II. és az RMK III. 700–700 bibliográfiai egységet tartalmaz.

A Rariora Hungarica gyűjteményt 1945 után létesítették. Ebben az 1711 után megjelent ritka, vagy különösen értékes magyar nyomtatványokat (például első kiadások, unikum példányok) helyezték el.

A Metszet-, Térkép- és Tájkép-gyűjteményekben összesen több mint 15000 bibliográfiai egység található. Ezt a különgyűjtemény-együttest a századforduló után hozták létre. Az egy lapos metszeten kívül eleinte csak a drága metszetes és a gazdagon illusztrált könyveket akarták itt elhelyezni. Később a gyűjtőkör kitágult. Ide sorolták mindazokat a könyveket, amelyeket ritkaságuk, áruk vagy különleges tartalmuk miatt fokozott védelemben kívántak részesíteni. A tár körülbelül 15-20 százalékban német vonatkozású nyomtatványokat tartalmaz.

A kisnyomtatványtárhoz tartoznak az aprónyomtatványok, az üdvözlő versek, a halotti versek és beszédek, valamint a miscellanea állomány, összesen mintegy 35 000 bibliográfiai egység terjedelemben. Az állományrészeket kézíratos katalógusok tárják fel. A negyedréti alakú miscellanea-sorozat különösen gazdag Magyarországon és külföldön nyomtatott 18. századi katolikus prédikációkban.